

Delovanje sistema varstva pred naravnimi in drugimi nesrečami ob poplavah 2023

Kvalitativna analiza izkušenj predstavnikov civilne zaščite na lokalni ravni

BERNARDA TOMINC, ANDREJ SOTLAR

UNIVERZA V MARIBORU, FAKULTETA ZA VARNOSTNE VEDE

SLOVENJ GRADEC, 29. 9. 2026

Uvod: Poplave kot kompleksna lokalna kriza

- **Kaskadni učinki:** ena motnja sproži zaporedje povezanih reakcij ter nove in obsežne motnje. Preprosta razlaga z »domino efektom« ne zajame njihove kompleksnosti.
- **Krizno upravljanje:** zaznavanje krize in razumevanje dogajanja, odločanje ob nepopolnih informacijah, usklajevanje akterjev, komuniciranje z javnostjo, prevzemanje odgovornosti ter učenje po krizi.
- **Učinkovito upravljanje:** povezano je z reševanjem življenj, zaščito kritične infrastrukture in obnovo zaupanja v institucije.
- **Lokalne oblasti:** ključna vloga pri preprečevanju, pripravljenosti in odzivanju na nesreče, saj delujejo najbližje prizadetemu prebivalstvu.
- **Poplave 2023 kot kompleksna kriza:** izkušnje sogovornikov ponazarjajo preizkus celotnega sistema kriznega upravljanja (odpornosti občin, delovanja civilne zaščite, prostovoljcev, gasilcev, komunalnih služb in medsebojne pomoči prebivalcev).

Metodološki pristop

- **Fokusna skupina:** 17. junija 2026 s predstavniki Mežice, Črne na Koroškem, Prevalj in Raven na Koroškem, ki so v času poplav leta 2023 oziroma v obdobju po njih opravljali ključne operativne ali svetovalne naloge na področju zaščite, reševanja in pomoči na občinski ravni.
- **Pet sogovornikov:** dva poveljnika občinske civilne zaščite ter trije strokovni sodelavci oziroma svetovalci županov za zaščito in reševanje.
- **Doseg ugotovitev:** poglobljen vpogled v izkušnje sodelujočih iz štirih občin. Ugotovitev ni mogoče posplošiti na vse občine ali vse sodelujoče organizacije.

Pripravljenost pred nesrečo

- **Štirje temelji delovanja:** organiziranost, kadrovska popolnjenost, materialno-tehnična opremljenost in financiranje.
- **Dejanska operativna sposobnost:** formalno imenovanje ne zadošča. Pripadniki morajo biti usposobljeni, dosegljivi in opremljeni.
- **Prekrivanje vlog:** isti ljudje ob nesreči ne morejo hkrati opravljati nalog v štabu, gasilstvu, policiji in drugih nujnih službah.
- **Pomembna vloga poverjenikov za civilno zaščito:** poznavanje prebivalcev in razmer na mikroravni podpira hitro prepoznavanje potreb.
- **Primer Mežice:** večletna gradnja sistema od leta 2011, usposabljanje, evidence in odnosi med ključnimi akterji so po ocenah sogovornikov olajšali odziv.

Komunikacije, alarmiranje in oprema

- **Izpadi povezav:** telefonija, elektrika in radijske zveze niso zagotavljale zanesljivega obveščanja. Neprevozne ceste so dodatno omejile stike.
- **Alarmiranje:** sogovorniki so opozarjanje prebivalcev ocenili kot prepozno oziroma nezadostno. Pomembno vlogo so prevzeli sosedge in lokalne mreže.
- **Rezervne komunikacijske poti:** lastne radijske zveze, rezervno napajanje ter jasni postopki obveščanja ob odpovedi običajnih povezav.
- **Pomanjkanje opreme:** omejitve občinskih proračunov pri osebni zaščitni opremi, zvezah, vozilih in drugih intervencijskih sredstvih.
- **Podpora širšega sistema:** močnejše regionalne in državne zaloge ter jasen način razdeljevanja. Sočasna prizadetost več občin omeji medsebojno pomoč.

Župan in občinska uprava

- **Župan kot politično in finančno odgovoren akter:** razumevanje sistema ZRP, pravočasne odločitve in zagotavljanje pogojev za odziv.
- **Podpora operativnemu vodenju:** omogočanje dela štaba, odpiranje finančnih možnosti ter zagotavljanje delovanja občinske uprave.
- **Občinska uprava:** administrativna in logistična podpora med nesrečo mora delovati tudi ob velikih obremenitvah.
- **Sprotno dokumentiranje:** odredbe, opravljene naloge, stroški in zahtevki so pomembni za poznejše financiranje in povračila.
- **Dobra praksa:** skupno usposabljanje županov in ekip ZRP izboljša razumevanje pristojnosti, potreb ter medsebojne podpore.

Sodelovanje sil in delitev nalog

- **Občinski štab civilne zaščite:** koordinacija celotnega lokalnega odziva in povezovanje sodelujočih akterjev.
- **Gasilci:** ključna operativna sila. Sogovorniki so opozorili na napetosti pri razumevanju samostojnosti gasilstva in skupnega vodenja odziva na naravno nesrečo.
- **Vojska:** transport, voda, helikopterski prevozi, zračni most, mehanizacija in koordinacija tujih obrambnih sil. Pričakovanja večje logistične samozadostnosti.
- **Policija:** varovanje evakuiranih območij, nadzor dostopov in preprečevanje kraj. Po ocenah sogovornikov so kadrovske omejitve policije otežile izvajanje teh nalog.
- **Vrzel pri varovanju:** del nalog so prevzemali pripadniki civilne zaščite z drugačnimi pooblastili in kompetencami. Potrebni sta jasna delitev nalog in zadostna kadrovska podpora.

Prostovoljci in organizacija pomoči

- **Velika solidarnost:** pomemben prispevek prebivalcev, podjetij, društev in humanitarnih organizacij.
- **Obremenitev lokalnega štaba:** nenapovedane prostovoljce je treba sprejeti, evidentirati, opremiti, usmeriti, oskrbeti in poskrbeti za njihovo varnost.
- **Dan prostovoljstva:** prihod ljudi brez jasnih nalog in logistične priprave je oteževal koordinacijo > kriminalitetna tveganja.
- **Predlagani način vključevanja:** predhodna prijava in priprava zunaj prizadetega območja, preverjanje zmožnosti ter napotitev na dogovorjene naloge.
- **Uporabne skupine:** organizirane, opremljene in samooskrbne ekipe z vodjem. Kot dobre prakse so sogovorniki izpostavili skavte in nekatere mednarodne nevladne organizacije.

Dobre prakse in prednostne izboljšave

- **Lokalni podatki:** avtonomni GIS in preproste evidence v Mežici so podpirali odločanje tudi ob izpadu komunikacij.
- **Preprečevalni ukrepi:** skrb za vodotoke, gozdne vlake in pretočnost mostov ter odstranjevanje predmetov ob vodotokih, ki lahko ob poplavi ustvarijo zamažitve.
- **Pripravljeni postopki:** stalnost štabov, usposabljanje županov in uprav, pogodbe z izvajalci, obrazci odredb ter načrti evakuacije.
- **Zanesljive povezave in sredstva:** rezervne komunikacijske poti, napajanje, lokalne zaloge ter dostop do regionalne in državne opreme.
- **Sprejem zunanje pomoči:** vnaprej dogovorjene naloge, kontaktne osebe in postopki vključevanja ter logistična samozadostnost ekip.

Razprava in sinteza empiričnih ugotovitev

- **Lokalna raven je prva raven odziva:** njena učinkovitost je povezana s predhodno organizacijsko, kadrovsko, komunikacijsko in materialno podporo.
- **Odpornost temelji na več virih/dejavniki:** poznavanju okolja, zaupanju, odnosih med akterji, opremljenosti in sposobnosti odločanja ob nepopolnih informacijah.
- **Improvizacija vs organizacija:** improvizacija pomaga pri prilagajanju na razmere, trajna pripravljenost pa zahteva usposobljene ljudi, evidence, zaloge in preizkušene postopke.
- **Zunanja pomoč potrebuje usklajevanje:** jasne vloge, organiziran sprejem ter čim večja logistična samozadostnost sodelujočih ekip.
- **Osrednje priporočilo:** izkušnje iz poplav 2023 prenesti v redno usposabljanje, opremljanje in sodelovanje občin z regijsko ter državno ravno na področju ZRP.

Hvala za pozornost!